

Paweł Baçal*

PAMIĘĆ POLITYCZNA. ANALIZA UCHWAŁ ROCZNICOWYCH SEJMU I SENATU RP NA 2022 ROK

Streszczenie

Każdego roku Sejm oraz Senat RP przyjmują uchwały ustanawiające dany rok rokiem osoby lub wydarzenia. Ma to na celu uhonorowanie ważnych – zdaniem parlamentarzystów – elementów historii. Zazwyczaj związane jest także z podejmowaniem dalszych działań upamiętniających. Celem artykułu jest analiza uchwał rocznicowych przyjętych na 2022 rok. Skupia się ona na roli podziałów politycznych widocznych w tych organach oraz ich wpływie na finalny wybór uhonorowanych osób czy wydarzeń. Analiza wskazuje, że uchwały te niekoniecznie muszą być źródłem konfliktu. Wyjątkiem są tu osoby, które mogą być postrzegane jako uczestnicy aktualnego sporu politycznego.

Słowa kluczowe: pamięć, władza nad pamięcią, polityka pamięci, uchwały rocznicowe

Wstęp

Wśród licznych typów aktów przyjmowanych przez Sejm i Senat wyróżnić można uchwały okolicznościowe. Definiuje się je jako „uchwały (akt woli ciała kolegialnego), które – wprost lub pośrednio – przypominają o jakiejś postaci, wydarzeniu, okresie, instytucji, ofiarach itd.; oceniają je; oraz (przeważnie) wskazują na ich znaczenie dla współczesnych obywateli (gdy nie robią tego wprost, można to wyczytać z kontekstu)”¹. Tę kategorię można poddać dalszemu uszczegółowieniu, wyróżniając uchwały rocznicowe. Pod tym pojęciem będą rozumiane uchwały ustanawiające dany rok rokiem danej osoby lub wydarzenia².

* Uniwersytet Warszawski, e-mail: p.bacal@student.uw.edu.pl, ORCID: 0000-0002-3362-646X.

¹ L. Nijakowski, *Sejmowe uchwały upamiętniające jako medium pamięci zbiorowej. Studium przypadku: Muzeum Śląska Opolskiego*, „Studia Socjologiczne”, 2021, nr 1, s. 45.

² Warto zauważyć, że akty tego rodzaju są przyjmowane także przez organy samorządu terytorialnego. Zob. np. *Stanowisko nr 36/2021 Rady m. st. Warszawy z dnia 09*

Mają one szczególne znaczenie, gdyż obejmują swoim zakresem cały rok, a także wiążą się z podejmowaniem dodatkowych działań upamiętniających. Z tego powodu mogą one zostać uznane za emblematyczne z perspektywy kształtowania pamięci przez organy władzy publicznej³. Celem niniejszej pracy jest analiza uchwał rocznicowych Sejmu i Senatu na 2022 rok. Ma ona za zadanie odpowiedzieć na pytanie, czy w procedurze przyjmowania uchwał bardziej widoczne są elementy wspólne dla całej parlamentarnej klasy politycznej, czy też każde ugrupowanie prezentuje swoją odrębną wizję pamięci. W aspekcie teoretycznym artykuł opiera się na pamięci funkcjonalnej Aleidy Assmann, a także nawiązuje do koncepcji władzy jako archiwum Jacques'a Derridy oraz Michela Foucaulta. Zakres przedmiotowy analizy, obejmujący wszystkie przyjęte na 2022 rok uchwały, jak i projekty uchwał nieprzyjętych, stanowi najbardziej aktualny materiał empiryczny o jasno wytyczonych granicach (a także niebędący jak dotychczas przedmiotem dyskusji). Intencją autora jest zwrócenie uwagi na wątki podziałów politycznych w badaniach nad instytucjonalnymi aspektami pamięci.

Płaszczyzna teoretyczna

Twórczynią koncepcji pamięci funkcjonalnej jest A. Assmann. Zdefiniowała ona ten rodzaj pamięci jako „kulturową wiedzę, wiążącą dla wszystkich członków danej grupy, którą należy przyswoić w procesie wychowania, ucieleśnić, wyuczyć i uczynić integralną częścią siebie, aby objęci nią uczestnicy mogli się z nią identyfikować i odczuwać przynależność do niej”⁴. Pamięć funkcjonalna została zestawiona z pamięcią magazynującą, będącą „zobiektywizowaną wiedzą kulturową, zapisaną w różnych systemach znaków i zachowaną w nośnikach materialnych”⁵. Oddzielenie obu rodzajów pamięci nastąpiło definitywnie po wynalezieniu druku⁶. W litera-

grudnia 2021 r. w sprawie ustanowienia roku 2022 Rokiem Władysława Bartoszewskiego (Biuletyn Informacji Publicznej m. st. Warszawy).

³ Zob. M. Napiórkowski, *Rok, którego nie ma*, „Więź”, 2017, nr 668, s. 185–193 oraz S. Wierziński, *Elity polityczne III Rzeczypospolitej wobec oddziaływania mitów i stereotypów na pamięć zbiorową społeczeństwa polskiego w latach 1989–2015* [w:] *Współczesne oblicza władzy politycznej. Wybrane zagadnienia*, red. M. Rachwał, Poznań 2017.

⁴ A. Assmann, *Między historią a pamięcią. Antologia*, Warszawa 2014, s. 61.

⁵ *Ibidem*.

⁶ J. Tabaszewska, *Od literatury jako medium pamięci do poetyki pamięci. Kategoria pamięci kulturowej w badaniach nad literaturą*, „Pamiętnik Literacki. Czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej”, 2013, nr 4, s. 54.

turze wskazuje się, że pamięć funkcjonalna jest pewnego rodzaju zarysem pamięci magazynującej, zawierającym wydarzenia czy postaci uznawane w danych okolicznościach (czasowych i kulturowych) za najbardziej istotne⁷. Wydaje się, że można mówić o wielości pamięci funkcjonalnej nie tylko w skali narodu, ale także regionu czy jeszcze mniejszych grup społecznych. Naturalną konsekwencją będzie współistnienie wielu różnych pamięci funkcjonalnych jednocześnie. Pamięć funkcjonalna jest przy tym elementem budowania tożsamości czy legitymizowania danego systemu organizacji społecznej⁸.

Drugie ze wskazanych podejść teoretycznych koncentruje się na roli władzy w kształtowaniu pamięci. Zagadnienie to związane jest z pojęciem archiwum, będącym przedmiotem rozważań prowadzonych przez M. Foucaulta oraz J. Derridę. Dostęp do archiwum, będącego niejako odzwierciedleniem pamięci magazynującej (zwanej też inaczej archiwalną bądź archiwizującą), może być ograniczany przez władzę, a ujawnianie np. wybranej części dokumentów pozwala jej na kształtowanie dyskursu (a więc i pamięci) wokół danej kwestii⁹. Według Derridy otwartość archiwum jest istotnym kryterium demokratyzacji danego systemu¹⁰. Rozumiejąc archiwum także jako pewien symbol, można stwierdzić, że władza dysponuje istotnymi narzędziami do kształtowania pamięci – nie bez powodu o polityce historycznej mówi się w kontekście polityki państwa¹¹. Jak wskazuje się w literaturze zajmującej się nacjonalizmem, istotną rolę w powstawaniu narodów (a więc wspólnot opierających się m.in. na pamięci) było ustanawianie państwowych świąt czy budowa pomników osób uznawanych za zasłużone¹². Wpływ władzy na sposoby pamiętania jest zróżnicowany, od „pisania historii na nowo” i karania za rozpowszechnianie poprzedniej wersji po wyrażanie niewiążących – ale sugestywnych – opinii¹³.

⁷ A. Erll, *Kultura pamięci. Wprowadzenie*, Warszawa 2018, s. 64. Zob. także: W. Świątkiewicz, *Pamięć i wspólnota*, „Sociologia a Społeczność”, 2020, nr 1, s. 39–56.

⁸ M. Saryusz-Wolska, *Pamięć funkcjonalna [w:] Modi memorandi. Leksykon kultury pamięci*, red. M. Saryusz-Wolska, R. Traba, Warszawa 2014, s. 326.

⁹ J. Momro, *Derrida w archiwum. Widma genetyczne*, „Czas Kultury”, 2013, nr 2, s. 94–95.

¹⁰ A. Erll, *op. cit.*, s. 87.

¹¹ A. Kędziora, *Zarządzanie pamięcią o Cyprianie Kamiliu Norwidzie (1821–1883) w kontekście 200. rocznicy urodzin artysty*, „Zarządzanie w Kulturze”, 2016, nr 4, s. 337.

¹² Zob. K. Jaskułowski, *Wspólnota symboliczna. W stronę antropologii nacjonalizmu*, Gdańsk 2012, s. 132.

¹³ Zob. M. Skrzypek, *Delegitymizacja tranzycji systemowej w polskim dyskursie sejmowym na przykładzie exposé Prezesów Rady Ministrów i uchwał okolicznościowych (1991–2019)*, „Refleksje”, 2022, nr 20, s. 171–185.

Uchwały rocznicowe Sejmu na 2022 rok

Podstawą przyjmowania przez Sejm uchwał rocznicowych jest art. 33a *Regulaminu Sejmu*. Dopuszcza on zasadniczo przyjmowanie pięciu tego typu uchwał w jednym roku, jednak w szczególnych przypadkach Marszałek Sejmu może zwiększyć ten limit do siedmiu. Ze względu na ograniczoną objętość tekstu nie ma tu miejsca na osobne omawianie każdej uchwały. Zostaną one zbiorczo zaprezentowane w tabeli 1, a dalsze rozważania skupią się na wskazaniu najważniejszych elementów tekstu uchwały i/lub obrad komisji. Warto w tym miejscu dodać, że wszystkie uchwały przyjęto niemal jednogłośnie.

Tabela 1. Zestawienie przyjętych przez Sejm uchwał rocznicowych na 2022 rok

Upamiętniona osoba lub wydarzenie	Wnioskodawca	Wskazany powód upamiętnienia	Publikacja
Romantyzm Polski	Posłowie PiS (druk nr 1347)	200. rocznica wydania „Ballad i romansów” Adama Mickiewicza	M.P. 2021, poz. 1095
Maria Konopnicka	Posłowie Lewicy (druk nr 1354)	180. rocznica urodzin	M.P. 2021, poz. 990
Ignacy Łukasiewicz	Posłowie PiS (druk nr 1355); posłowie KO (druk nr 1317); posłowie KP (druk nr 1136). Jako wiodący przyjęto projekt KP	200. rocznica urodzin oraz 140. rocznica śmierci	M.P. 2021, poz. 1134
Józef Mackiewicz	Posłowie PiS (druk nr 1351)	100. rocznica urodzin	M.P. 2021, poz. 1068
Maria Grzegorzewska	Posłowie Lewicy (druk nr 1118); posłowie KO (druk nr 1270). Jako wiodący przyjęto projekt KO	100. rocznica założenia Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej (obecnie Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej)	M.P. 2021, poz. 982
Józef Wybicki	Posłowie KP (druk nr 1138); posłowie KO (druk nr 1272). Jako wiodący przyjęto projekt KP	200. rocznica urodzin	M.P. 2021, poz. 981
Wanda Rutkiewicz	Wspólny projekt posłów PiS, KP, P2050, Lewicy (druk nr 1194); posłowie Lewicy (druk nr 1348). Jako wiodący przyjęto projekt międzypartyjny	30. rocznica śmierci	M.P. 2021, poz. 989

Źródło: opracowanie własne.

Analiza prac legislacyjnych prowadzi do wniosku, że żadna z uchwał nie była przedmiotem kontrowersji. Najdobitniej świadczą o tym prace na etapie komisji, gdzie ani jeden projekt nie był kontestowany. Nie podnoszono także sprzeciwu wobec poszczególnych informacji zamieszczonych w projektach. Co więcej, gdy w tej samej sprawie składana była większa liczba projektów, były one zasadniczo ze sobą zgodne. Można z tego wnioskować, że według posłów wszystkich ugrupowań uchwały prezentowały wizję pamięci zgodną z ich opinią. Dyskusje w czasie posiedzeń komisji dotyczyły zazwyczaj kwestii stylistycznych. Do elementów zasługujących na uwagę w analizowanym kontekście zaliczyć można:

- wątpliwości co do umieszczenia informacji w uchwale dot. Romantyzmu Polskiego, że została ona przyjęta na wniosek Akademickich Klubów Obywatelskich im. Prezydenta Kaczyńskiego;
- stwierdzenie w uchwale dot. Romantyzmu Polskiego, że bez tej epoki literackiej nie byłoby Legionów Piłsudskiego, Powstańców Warszawskich, nauki Jana Pawła II oraz „Solidarności”;
- odrzucenie umieszczenia tytułu naukowego w tytule uchwały poświęconej Marii Grzegorzewskiej, co spotkało się z sugestią, że nie uczyniono by tego w przypadku mężczyzny;
- nieumieszczenie w tytule uchwały drugiego imienia Józefa Wybickiego (Rufin) z powodu obaw, że mogłoby to doprowadzić do nierozpoznania osoby upamiętnionej.

Warto zwrócić uwagę także na projekty, które nie zostały ostatecznie przyjęte przez Sejm. Nie oznacza to ich odrzucenia w głosowaniu, a pozostawienie na etapie oczekiwania na rozpatrzenie przez komisję. Wśród tej grupy znalazły się projekty poświęcone Zofii Mrozowskiej (druk nr 1192), Władysławowi Bartoszewskiemu (druk nr 1993), Mirowni Białoszewskiemu (druk nr 1995), Zofii Kirkor-Kiedroniowej (druk nr 1268), Brunonowi Schulzowi (druk nr 1269), Krystynie Skarbek (1315), Janinie Omańkowskiej (druk nr 1316), Ludwice Kapińskiej-Woyczyńskiej (druk nr 1349), Kazimierze Bujwidowej (druk nr 1350), Lidii Ciołkosz (druk nr 1352) oraz Województwu Podlaskiemu (druk nr 1353). Ostatni z projektów nie miał na celu upamiętnienia, a promocję gospodarczą regionu.

Uchwały rocznicowe Senatu na 2022 rok

Uchwały rocznicowe Senatu są przyjmowane na podstawie art. 84 ust. 7–10 *Regulaminu Senatu*. Przepis ten ustanawia ograniczenie możliwych do przyjęcia w jednym roku uchwał do pięciu. Analiza uchwał

Senatu będzie miała podobną formę, jak w przypadku uchwał Sejmu. Wyjątkiem w tym zakresie będą uchwały poświęcone Bronisławowi Geremkowi oraz Władysławowi Bartoszewskiemu, których proces przyjęcia – ze względu na towarzyszące mu spory – zostanie omówiony w całości, wraz z informacją o wynikach głosowania. Pozostałe uchwały zostały przyjęte niemal jednogłośnie.

Tabela 2. Zestawienie przyjętych przez Senat uchwał rocznicowych na 2022 rok

Upamiętniona osoba lub wydarzenie	Wnioskodawca	Wskazany powód upamiętnienia	Publikacja
Ignacy Łukasiewicz	Wspólny projekt senatorów KO, PiS oraz niezależnych (druk nr 547)	200. rocznica urodzin, 140. rocznica śmierci	M.P. 2021, poz. 1134
Bronisław Geremek	Senatorowie KO (druk nr 546)	90. rocznica urodzin	M.P. 2021, poz. 1143
Władysław Bartoszewski	Senatorowie KO (druk nr 544)	100. rocznica urodzin	M.P. 2021, poz. 1161
Bruno Schulz	Senatorowie KO (druk nr 545)	130. rocznica urodzin, 80. rocznica śmierci	M.P. 2021, poz. 1165
Botanika	Senatorowie KO (druk nr 543)	100. rocznica powstania Polskiego Towarzystwa Botanicznego	M.P. 2021, poz. 1128

Źródło: opracowanie własne.

Prace legislacyjne Senatu nie spotkały się (oczywiście poza przypadkami Geremka i Bartoszewskiego) z kontrowersjami. Co więcej, projektom nie towarzyszyła właściwie żadna dyskusja podczas obrad komisji. Na uwagę zasługują w tym miejscu dwie okoliczności. Po pierwsze, senacka uchwała dot. Ignacego Łukasiewicza jest tożsama z uchwałą sejmową. Po drugie, projekty senackie zawierały uzasadnienie, w którym znajdowały się też propozycje działań upamiętniających. Wśród nich były: organizacja wystawy, konkursu dla uczniów oraz konferencji popularyzatorskiej.

Pierwszy z omawianych w całości projektów dotyczy Bronisława Geremka, którego Senat postanowił uhonorować w związku z 90. rocznicą jego urodzin. Projekt w tej sprawie złożyła grupa senatorów z klubu KO. Jak stwierdzono w tekście: „jeden z najważniejszych polskich polityków, współodpowiedzialny za odbudowę niepodległości Polski oraz

wprowadzenie Rzeczypospolitej do NATO i Unii Europejskiej”. Podczas obrad komisji nie kontestowano otwarcie wniosku. Senatorowie z klubu PiS wnioskowali o umieszczenie w tekście faktu członkostwa Geremka w Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w latach 1950–1968 (posiłkując się informacjami ze strony internetowej Fundacji Centrum im. Bronisława Geremka). W pierwotnej wersji projektu była mowa o wystąpieniu z PZPR w proteście przeciwko inwazji Układu Warszawskiego na Czechosłowację. Wniosek senatorów PiS został przyjęty przez wnioskodawców i uwzględniony w ostatecznym tekście uchwały. Nie doprowadziło to jednak do konsensualnego podjęcia decyzji przez Senat. Za przyjęciem uchwały głosowało 50 senatorów, 36 było przeciw, 8 wstrzymało się od głosu (3 senatorów nie brało udziału w głosowaniu). Głosowanie przebiegało „po linii partyjnej” – za przyjęciem uchwały była większość senacka (tj. KO, KP, Lewica, senatorowie niezrzeszeni), natomiast senatorowie klubu PiS byli przeciw lub wstrzymali się od głosu.

Rok 2022 został ustanowiony rokiem Władysława Bartoszewskiego, co jest związane z 100. rocznicą jego urodzin. Wnioskodawcami byli senatorowie z klubu KO. W tekście, oprócz przypomnienia działalności Bartoszewskiego (z okresu wojny, PRL oraz III RP), podkreślono jego zasługi na rzecz dialogu polsko-niemieckiego oraz polsko-żydowskiego, a także jego nauki moralne, w tym maksymę „warto być przyzwoitym”. Na podkreślenie zasługuje także fragment: „tak jak obozowy numer 4427, wytatuowany na przedramieniu «autoryzował» jego sądy wypowiedane do Niemców i Austriaków, tak adresując trudne słowa do Polaków legitymował się dwukrotnym aresztowaniem i pięcioletnim pobytem w stalinowskim więzieniu. Burzył małą stabilizację polskich sumień”. Podczas obrad komisji jeden z senatorów klubu PiS *expressis verbis* wyraził sprzeciw wobec przyjęcia uchwały (a także uchwały poświęconej Geremkowi). Jak stwierdził: „ja jeszcze pamiętam obie te postacie. Moja ocena tych postaci – ja ją wyrażę w przemówieniu na plenarce – jest odmienna od tego, co jest w treści tych uchwał. Pytanie jest takie: po co temat potencjalnie kontrowersyjny przedstawiciel grupy osób, która zgłosiła projekt tej uchwały, wprowadza do agendy posiedzenia Senatu?” Senat przyjął uchwałę 55 głosami za, przy 10 przeciw, 31 wstrzymujących się i 4 nieobecnych. Podobnie jak wcześniej, podział przebiegał „po linii partyjnej” – choć warto zauważyć, że pojedynczy senatorowie z klubu PiS głosowali za przyjęciem uchwały, a większość wstrzymała się od głosu, a nie głosowała przeciw.

Analiza uchwał rocznicowych Sejmu i Senatu

Z omówienia uchwał przyjętych przez Sejm i Senat wynika kilka wątków, które warto poddać analizie. Pierwszym z nich – o bardziej ogólnym charakterze – jest postrzeganie przez parlamentarzystów funkcji przyjmowania aktów tego rodzaju. Z wypowiedzi podczas obrad komisji wyraźnie wylania się funkcja edukacyjna, także dla samych posłów i senatorów: „generalnie te uchwały w jakiejś mierze mają służyć temu, żeby przypominać o postaciach, które nie chcemy, żeby pozostały zapomniane – i ma to walor edukacyjny. Było wiele takich nazwisk, którym oddawaliśmy poprzez te uchwały sejmowe hołd i przypominaliśmy je. A przecież się zgadzamy, że wielu z tych postaci nawet my dobrze nie znamy, a przy tej okazji je sobie przypomnieliśmy”¹⁴. Aspekt ten jest ważny szczególnie w przypadku postaci mniej znanych i pamiętanych: „postanowiłem przywrócić też wiedzę o podstawowych jego dokonaniach, jego historii osobistej, która jest niezwykle ciekawa, ale też niezwykle dramatyczna, zwłaszcza w czasie okupacji”¹⁵. Wreszcie, zdaniem parlamentarzystów, podjęcie uchwały może być podstawą bądź też przyczynić się do wspierania innych działań upamiętniających: „jest wiele ciekawych dzieł, które mogłyby być w tym roku promowane, historycy z Muzeum Narodowego w Gdańsku czy filii muzeum z Będolina mieliby podstawy do rozszerzania działalności, do promowania jego [Wybickiego – uwaga P.B.] wizerunku, jego działalności w tamtym czasie”¹⁶. Co istotne, prezentowana postawa była zasadniczo wspólna zarówno dla posłów partii rządzącej, jak i ugrupowań opozycyjnych – w trakcie obrad komisji nie pojawiały się oskarżenia o forsowanie swojej wizji historii.

Na odnotowanie zasługuje także zagadnienie regionalnego i lokalnego wymiaru przyjętych uchwał. Upamiętnione postacie bądź wydarzenia są istotne w skali ogólnopolskiej, niemniej należy pamiętać, że np. uhonorowane osoby działały w konkretnych miejscowościach. Analiza uchwał pozwala na stwierdzenie, że wymiar regionalny pełni zauważalną, aczkolwiek niedecydującą rolę. Zarówno w tekstach uchwał, jak i podczas obrad komisji wskazywano na fakt powiązania z danym obszarem i działalności na jego rzecz (np. Podkarpacie czy Kaszuby). Pojawiały się także propozycje upamiętniania osób znanych tylko w skali

¹⁴ Pełny zapis przebiegu posiedzenia Komisji Kultury i Środków Przekazu (nr 68) z dnia 28 września 2021 r.

¹⁵ Zapis stenograficzny z posiedzenia Komisji Ustawodawczej (nr 200) z dnia 23 listopada 2021 r.

¹⁶ Pełny zapis przebiegu posiedzenia Komisji Kultury i Środków Przekazu (nr 67) z dnia 28 września 2021 r.

regionalnej (np. Joseph von Eichendorff w dyskusji nad uchwałą dotyczącą romantyzmu polskiego). Podawano przykłady regionalnych i lokalnych inicjatyw (np. miejsc pamięci). Wreszcie, sygnalizowano, aby rolę sprawozdawcy powierzono osobie pochodzącej z tego samego regionu, co osoba uhonorowywana. Należy jednak pamiętać, że opisane sytuacje odnosiły się tylko do niektórych uchwał. Ponadto, wymiar regionalny i lokalny – jeśli się pojawiał – był tylko jednym z aspektów upamiętniania. W tym wątku także można mówić o wspólnym stanowisku parlamentarzystów.

Warto też zwrócić uwagę na podział na uchwały przyjęte i nieprzyjęte, co ma miejsce tylko w przypadku Sejmu. W tym kontekście można, po pierwsze, zauważyć, że uchwalone akty co do zasady wiążą się z „bardziej okrągłymi” rocznicami (a więc 100., 200. rocznica itp.) w stosunku do nieprzyjętych projektów (90., 70. rocznica). Nie jest tak zawsze, gdyż upamiętniona została np. Wanda Rutkiewicz w 30. rocznicę śmierci, a Miron Białoszewski w 100. rocznicę urodzin nie został uhonorowany. Po drugie, należy pamiętać o prawnych ograniczeniach przyjmowania uchwał rocznicowych. Prowadzi to naturalnie do konieczności pewnej selekcji (jej wynik jest także wskaźnikiem). Jak się wydaje, co najmniej niektóre z nieprocedowanych projektów mogłyby zostać przyjęte, gdyby żaden limit nie został nałożony. Po trzecie, uchwały przyjęte dotyczą zasadniczo osób lub postaci bardziej znanych niż w przypadku uchwał nieprzyjętych. Pozostaje to w pewnej sprzeczności ze wskazywaną funkcją edukacyjną uchwał. Może jednak także oznaczać, że nawet osoby lub wydarzenia znane na większą skalę w istocie nie są nimi do końca (zwłaszcza jeśli chodzi o szczegóły). Po czwarte wreszcie, warto zwrócić uwagę, że wszystkie nieprzyjęte projekty zostały złożone przez ugrupowania opozycyjne. Pewną oznaką wpływu na wybór ostatecznie przyjętych uchwał jest decyzja o rozpatrywaniu (bądź nie) poszczególnych projektów podczas obrad komisji, co leży w kompetencji przewodniczącego (a więc w analizowanym przypadku posła PiS). Jednakże wskazane wcześniej względy – w tym zwłaszcza rozpatrywanie projektów złożonych przez posłów z ugrupowań opozycyjnych – wskazują, że władza ta nie została użyta w celu przyjęcia wyłącznie projektów składanych przez partię rządzącą. Za wyjątek można uznać projekt uchwały dot. Bartoszewskiego.

Zasadnicza kwestia wiąże się z rolą podziałów politycznych w przyjmowaniu uchwał rocznicowych. Problem ten można podzielić na poziom *makro* – tj. analizować uchwały Sejmu (gdzie większość ma PiS) i Senatu (gdzie większość ma opozycja) jako całości – oraz poziom *mezo*, tj. różnic między poszczególnymi grupami politycznymi. W tym pierwszym

przypadku zasadniczo nie ma dostrzegalnych różnic między izbami polskiego parlamentu. Wydaje się, że Sejm mógłby równie dobrze przyjąć uchwały przyjęte przez Senat – i *vice versa*. Wyjątkiem w tym zakresie są jednak senackie uchwały poświęcone Bronisławowi Geremekowi oraz Władysławowi Bartoszewskiemu – świadczyć może o tym m.in. niepodjęcie prac nad uchwałą dot. Bartoszewskiego w Sejmie. Dla pewnego uproszczenia analizy poziomu *mezo* przyjęto całościowy obraz opozycji, nie rozbijając jej na poszczególne ugrupowania (choć warto wskazać, że między nimi także mogą pojawiać się różnice). Ponownie stwierdzić należy, że uchwały proponowane przez PiS mogły być (i były) popierane przez opozycję i odwrotnie.

W odniesieniu do płaszczyzny teoretycznej nasuwają się dwa główne wątki. Na podstawie uchwał Sejmu i Senatu na rok 2022 można stwierdzić, że zasadniczo mamy do czynienia z jedną pamięcią funkcjonalną, a nie różnymi jej wersjami w zależności od poglądów politycznych. W zdecydowanej większości przypadków parlamentarzyści zgadzali się ze sobą, a uchwały uchwalali niemal jednogłośnie. Wyjątkiem w tym zakresie są oczywiście senackie uchwały dot. Bronisława Geremka i Władysława Bartoszewskiego. Można to wyjaśnić na trzy sposoby. Po pierwsze, Geremek i Bartoszewski mogą być postrzegani jako uczestnicy aktualnego sporu politycznego – żyli oni jeszcze w czasie, kiedy powstał i działał PiS i wypowiadali się bezpośrednio przeciw niemu. W związku z tym taki ich obraz może w dalszym ciągu pozostawać „żywy”. Należy jednak pamiętać, że sposób przedstawiania danej postaci w obecnych warunkach może przełożyć się na pamięć o niej w przyszłości¹⁷. Po drugie, jeżeli założyc, że pamięć funkcjonalna mówi nie tylko, co należy pamiętać, ale też, jak to robić, to Geremek i Bartoszewski są argumentami na istnienie dwóch pamięci funkcjonalnych – w obu mogą być oni ważni, ale w „pamięci funkcjonalnej opozycji” są wzorami do naśladowania, a w „pamięci funkcjonalnej PiS” – postaciami co najmniej kontrowersyjnymi, jeśli nie jednoznacznie negatywnymi. Po trzecie, trzymając się wersji 2 pamięci funkcjonalnych, można przyjąć, że Geremek i Bartoszewski po prostu nie wchodzą w jej skład w „pamięci funkcjonalnej PiS”.

Drugi wątek wiąże się z uchwałami rocznicowymi Sejmu i Senatu jako instrumentami władzy nad pamięcią. Jak się wydaje, nie mamy tu do czynienia z derrido-foucaultowskim archiwum – uchwały parlamentu, jak też jego prace są jawne, a w treściach uchwał przekazywane są informacje powszechnie dostępne. Co więcej, proces legislacyjny jest

¹⁷ B. Secler, *Konfliktowe rocznice – wymiar międzynarodowy polskiej polityki pamięci na przykładzie wybranych uchwał rocznicowych Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*, „Przegląd Humanistyczny”, 2017, nr 2, s. 116.

w tym przypadku otwarty i możliwa jest partycypacja zainteresowanych środowisk, co pokazuje np. petycja środowiska naukowego ws. roku romantyzmu polskiego lub zaangażowanie Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Niemniej jednak w działaniach Sejmu i Senatu (ugrupowań w nich zasiadających) można dostrzec pewne symptomy władzy nad pamięcią¹⁸. Wiążą się one z upamiętnieniem akurat tych, a nie innych postaci i wydarzeń, eksponowania (bądź nie) pewnych wątków w projektach (np. wydaje się, że gdyby w Sejmie większość miała Lewica, w uchwale poświęconej Konopnickiej jej związek z Dulębianką byłby bardziej wyeksponowany), a także sformułowań typu: „wzór do naśladowania”, „wzór polskiego patrioty” itp.

Zakończenie

Powyższa analiza prowadzi do wniosku, że uchwały rocznicowe niekoniecznie muszą być polem sporów. Świadczy o tym konsensualne przyjęcie 10 z 12 uchwalonych aktów, jak również fakt, że wnioskodawcy wywodzili się z różnych – a więc także opozycyjnych – grupowań. Przypadki uchwał dot. Bartoszewskiego i Geremka pokazują natomiast konfliktowy potencjał dyskusji o pamięci. Cezurą wydaje się tu wpisywalność w obecny spór polityczny. Zarówno Geremek, jak i Bartoszewski są identyfikowani z konkretnym i w dalszym ciągu funkcjonującym grupowaniem. Co więcej, niejednokrotnie krytykowali obecnie rządzącą partię. Wskazuje to na pewien „potencjał legitymizacyjny” dla jednej ze stron. Tego nie da się powiedzieć o innych upamiętnionych, albo w ogóle niezaangażowanych w działalność polityczną, albo robiących to daleko przed nadejściem obecnej epoki. Aby stwierdzić, czy rok 2022 był wyjątkiem w kwestii zasadniczej niekonfliktowości uchwał rocznicowych oraz istnienia wskazanej linii podziału, w kolejnych badaniach należy rozszerzyć analizę na pozostałe lata. Szczególnym przypadkiem mogłyby być te lata, w których odbywały się wybory parlamentarne. Wreszcie, należy pamiętać, że uchwały rocznicowe są tylko jednym ze środków polityki historycznej¹⁹ – „cisza na froncie” uchwał nie oznacza, że w przypadku innych elementów jest tak samo.

¹⁸ *Idem, Narracje alternatywne i marginalne w uchwałach rocznicowych Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2009–2019. Przykład uchwał upamiętniających 70. i 80. rocznicę wybuchu II Wojny Światowej*, „Politeja. Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego”, 2021, nr 1, s. 213–214.

¹⁹ K. Kącka, *Polityka historyczna: kreatorzy, narzędzia, mechanizmy działania – przykład Polski* [w:] *Narracje pamięci. Między polityką a historią*, red. K. Kącka, J. Piechowiak-Lamparska, A. Ratke-Majewska, Toruń 2015, s. 59–80.

Bibliografia

- Assmann A., *Między historią a pamięcią. Antologia*, Warszawa 2014.
- Erlil A., *Kultura pamięci. Wprowadzenie*, Warszawa 2018.
- Jaskułowski K., *Wspólnota symboliczna. W stronę antropologii nacjonalizmu*, Gdańsk 2012.
- Kącka K., *Polityka historyczna: kreatorzy, narzędzia, mechanizmy działania – przykład Polski* [w:] *Narracje pamięci. Między polityką a historią*, red. K. Kącka, J. Piecho-wiak-Lamparska, A. Ratke-Majewska, Toruń 2015.
- Kędziora A., *Zarządzanie pamięcią o Cyprianie Kamiliu Norwidzie (1821–1883) w kontekście 200. rocznicy urodzin artysty*, „Zarządzanie w Kulturze”, 2016, nr 4.
- Momro J., *Derrida w archiwum. Widma genetyczne*, „Czas Kultury”, 2013, nr 2.
- Napiórkowski M., *Rok, którego nie ma*, „Więź”, 2017, nr 668.
- Nijakowski L., *Sejmowe uchwały upamiętniające jako medium pamięci zbiorowej. Studium przypadku: Muzeum Śląska Opolskiego*, „Studia Socjologiczne”, 2021, nr 1.
- Saryusz-Wolska M., *Pamięć funkcjonalna* [w:] *Modi memorandi. Leksykon kultury pamięci*, red. M. Saryusz-Wolska, R. Traba, Warszawa 2014.
- Secler B., *Konfliktowe rocznice – wymiar międzynarodowy polskiej polityki pamięci na przykładzie wybranych uchwał rocznicowych Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*, „Przegląd Humanistyczny”, 2017, nr 2.
- Secler B., *Narracje alternatywne i marginalne w uchwałach rocznicowych Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w latach 2009–2019. Przykład uchwał upamiętniających 70. i 80. rocznicę wybuchu II Wojny Światowej*, „Politeja. Pismo Wydziału Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego”, 2021, nr 1.
- Skrzypek M., *Delegitymizacja tranzycji systemowej w polskim dyskursie sejmowym na przykładzie exposé Prezesów Rady Ministrów i uchwał okolicznościowych (1991–2019)*, „Refleksje”, 2022, nr 20.
- Świątkiewicz W., *Pamięć i wspólnota*, „Sociologia a Społeczność”, 2020, nr 1.
- Tabaszewska J., *Od literatury jako medium pamięci do poetyki pamięci. Kategoria pamięci kulturowej w badaniach nad literaturą*, „Pamiętnik Literacki. Czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej”, 2013, nr 4.
- Wierziński S., *Elity polityczne III Rzeczypospolitej wobec oddziaływania mitów i stereotypów na pamięć zbiorową społeczeństwa polskiego w latach 1989–2015* [w:] *Współczesne oblicza władzy politycznej. Wybrane zagadnienia*, red. M. Rachwał, Poznań 2017.

Political memory.

The analysis of the commemorative resolutions of the Sejm and Senate of the Republic of Poland for the year 2022

Abstract

Each year, the Sejm and Senate of the Republic of Poland pass the resolutions choosing the patrons of the year. Its goal is to commemorate the important – in the opinion of the members of parliament – people or events. It is also usually connected to the

further commemorative activity. The aim of the paper is to analyse such resolutions regarding the year 2022. The focus is put on role of the political divisions in both chambers of the parliament and their influence on the final choice of the commemorated people or events. The analysis shows that the resolutions do not necessarily need to cause conflict – with the exception of the people who can be considered as the participants of the present political feud.

Keywords: memory, power over memory, memory politics, commemorative resolutions